

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi római kath. irodalmi társulat heti közlönye.

Megjelenik minden szombaton. — A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjaikért kapják. — Nemtagok részére előfizetési díj: egészévre 4 frt. félévre 2 frt. negyedévre 1 frt

Ugy a lap szellemi részét illető czikkek, mint az előfizetési pénzek a „Közművelődés” szerkesztőségének Gyulafehérvára a várba küldendők.

Megnyitó beszéd,

melyet méltóságos és főtisztelendő Slauch Lőrincz szatmári püspök ur a Sz.-László-Társulat idei közgyűlésén tartott.

(Vége)

Ilyenek a nagy szellemek, kik nagyságuk daczára mindig emberek maradnak! A sejtelmek országát ha érintik, megdöbbennek, de a kevélység nem enged, hogy meghajoljanak a vallás előtt, ha tán jóltevő befolyása előtt nem is zárkozhatnak el. Csak a felületesség s a ledér hetykeség, vagy tán a tagadásban megrögzött fanatizmus fog követ dobni a vallásra, mely nemes magasztosságában évezredekken át állott a tudomány mellett az emberiség életében, s ismét évezredekken át álland daczára minden felfedezéseknek s rendszereknek, általok nem sértve, annál kevésbbé ledöntve, mint a közművelődés magasztos tényezője. Az ész gazdagodni fog, de a szív sem leend szegényebb: mert a emberiségnek mindig szüksége leend oltárra. „Isten ellen, mondja Lamartine, csak Isten lehet elég erős.“

Az időnkint felmerülő kórtünetek, a midőn az ember megtagadja a vallást, nem lehetnek mérvadók a művelődés menetének megítélésében. Átmenetiek ezek, mint a ragályos testi betegségek korszakai. Tán az isteni gondviselés tervében szükségesnek látott fejlődési feltételek. Necessse est, ut veniant scandala. De az egészséges organismus kilöki a kóroanyagot, s az emberiség a vallásra támaszkodva ismét tovább halad. Baillet szerint 1623-ban csak magában Párisban 50.000 bevallott atheus volt: pedig ekkor Bakon alig lehetett ismeretes Franciaországban, Descartes csak 1630. tünt föl, Spinoza pedig majdnem harmincz évvel később lépett föl. Miért nem tartott azóta az atheismus a tudományos haladással lépést? Miért regisztrál azóta a történelem a lefolyt 250 évben annyi vallási s tudományos tekintetben kitünő nagy szellemeket? az atheismus orgiái után miért növekedett épen a katholizmusnak ereje s befolyása?

A vallásnak van saját élete, a tudománynak is

van saját fejlődési törvénye, egyik sem akadályozza a másikat, az életben minduntalan találkoznak, egymást támogatva legnemesebb nyilvánulásaikban képezik az embernek s általában az emberiségnek legszebb kiváltságát, a műveltséget. S mennél inkább van valamely nemzetben kifejlődve a tudomány, s mennél bensőbbben nyilatkozik ezzel karöltve a vallásosság, annál magasabban áll a közművelődés. Az erkölcsök elvadulását maga a tudomány nem képes feltartóztatni. Bizonyosság erre Róma a Caesarok korában, s jelenségei mutatkoznak ma a vallásos nevelést elhanyagoló iskolákban, a vallást megvető socializmusban és a vallás tökéletes kiirtására törő communardoknál. Az érzelmek finomságát csak a vallás képes teremteni, s mennél magasabb az eszmény, melyet a vallás kitűz, mennél inkább képes ez a szívét az eszményi felé emelni, azaz mennél szorosabb viszonyba hozza az észet s a szívét, annál tökéletesebb, annál hathatósabb annak befolyása a közművelődésre. Ellenkezőleg mennél ridegebben zárkozik valamely vallás az észes philosophiák korlátai közé, s mennél parlagabban hagyja a szívét annál csekélyebb annak befolyása a művelődésre.

S ezt szem előtt tartva könnyű megítélni, mily viszonyban áll a katolikus vallás az általános műveltséghez: de ehhez szükséges, hogy a pártatlan bíró ismerje alaposan az anyaszentegyházat s annak beléletét, ismerje s tanulmányozza a történelmet, be legyen avatva az európai s az oceanontuli államok viszonyába és népéletébe, s a mi fő: legyen fogékonysága s érzéke magasabb szempontból itélni meg a jót, a szépet, a nemest. S e tekintetben mi katolikusok nyílt homlokkal állhatunk a világ s a kor ítélőszéke elé. Nem szükséges lármáznunk, nem legkisebb dolgainkból reclamot csinálnunk, nem tolakodnunk, nem megtagadnunk mástól a tudományos haladás lehetőségét, nem kell toga alá rejtenuink gyengéinket, nem előkelő öntetszelgéssel lenéznünk másokat, nem kell meghamisítanunk a történelmet, hogy dicsőséget kovácsoljunk: — elég oda mutatnunk Európa legműveltebb államainak civilizációjára, s minden tulbecsülés nélkül mondhat-

juk: ez a catholicismus műve! (Élénk helyeslés, éljenzés.)

A hatalmas Róma leigázta a kis Görögországot politikailag, — szellemileg soha: mert nem volt képes soha tulajdon műveltségét e kis nemzetre ráerőszakolni. A görögök soha sem tanultak meg latinul: ellenben a rómaiak büszkék voltak Homer s Demosthenes nyelvén beszélhetni és írhatni. Általában elismert történelmi tény, hogy a midőn a népvándorlás okozta visszaesés után a XII. században Európa tudományos újjászületése eszközöltetett, azt az anyaszentegyház ültette Európa szívébe. Maga a protestans Buchle állítja, hogy: „a XII. században tűnt föl minden most művelt népeknél a világosság hajnala.“

A katolikus egyház, ennek pápái, ennek tudósai karolták fel a keletről átszivárgó görög műveltséget, s míg a classikus tudományokban a görög szerzők vétettek mintául, addig a theológiában Plato s Aristoteles bölcsészete szolgált segédeszközül. Így volt századokon át a catholicismus a műveltségnek, a finomizlésnek hordozója, mit tőle csak a történelem meghamisításával lehet eltagadni, s ma is Olaszország, Franciaország s a kis Belgium a tudomány, a művészet, a finom izlés s az ipar élén állanak, — s ezen országok katolikusok. (Ugy van!)

Hazánkban is a tudósok akadémiájában, a művészet, a festészet, a szobrászat csarnokaiban, a törvényhozásban helyt foglalnak az elsők között katolikus egyházi és világiférjaink s tán némi önérzettel mondhatjuk: jelen közművelődési munkálkodásunk nem csekélyebb multunk dicsőségénél. Lehetséges volna-e ez, ha a katolikus vallás ellentétben állana a művelődés haladásával, vagy ha retrograd irányban működnek, mialatt a világ óriási léptekben halad? A szerencsés szövetség, mely a kath. meggyőződés a tudomány-szeretet közt van, mindenkorra biztosítani fogja neki a kedélyélet benső égét s azon finomító hatást, melyet 18 századon át soha meg nem tagadott. Nagy dolgokról kicsinylőleg csak azok szoktak szólni, kik azoknak magaslatára nem emelkedhetnek. (Nagyon igaz!)

A Sz. László Társulat is, az anyaszentegyháznak szintén, mint e magyar hazának hű gyermeke, bár szerényen, de közreműködni kíván a közművelődés terjesztésében, s azon meggyőződésben vagyunk mindnyájan, hogy a midőn keleti rokonainknak iskolákat állítunk s templomokat építünk, meghezük nekik a művelődés kettős eszközeit, s hogy a midőn őket megnyerjük a civilizációnak, egyszersmind megmentjük őket az egyháznak, a hazának. Ez levén működésünknek egyik feladata, önöknek szives figyelmét a mai ez iránybani fontos tárgyalásra felhíván, az ülést megnyitottnak nyilvánítom. (Hosszan tartó éljenzés.)

Kisfaludy Károly lyrai költeményei.

Irta: László Dávid.

E becses lapok idei 31. és 32. ik számaiban szóltam — inkább — általános szempontok szerint Kisfaludy

ludi K. elbeszélő költeményeiről. Jelen alkalommal szándékom szólni — szintén általános szempontok szerint — lyrai költeményeiről.

Tudjuk, hogy Kisfaludy K. költő s illetőleg irodalmi fellépésekor lyr. i költészetünk kiválóan a classicismus emlőin táplálkozva, görög-római képes-kifejezésekkel s az azon népek életére vonatkozó czélzásokkal megtelve Toldy F. szerint a nemzet fájdalomait és óhajtásait görög-római szellembe és formába burkoltan, erélylyel és főkelt lelkesedéssel fejezte ki ugyan, de ugyanannak (t. i. a nemzetnek) geniusát, érzése-, felfogása- és gondolkozása módját nem tükrözhetette ugy vissza, mint Kisfaludy fellépése idejében, munkálkodása alatt és után. Kisf. K., mint a ki már életkörülményeiből kifolyólag sem ismerkedhetett meg a görög-római szellemmel és költészettel, — mert az iskolát hazájában korán elhagyta és külföldre ment — annak (a költészetnek) mezején a klassikai iskolával Kazinczy és társaival szemben, más uton haladva, ellenkező irányt választva ugy korszakot alkotó drámai munkálkodásában és prózai elbeszéléseiben, mint a lyrai költészet különböző fajainak művelésében is mind tartalom, mind formára nézve ügykezett a nemzeti élethez közelebb jöni, lyrai költészetünket a görög-római mythologiás és főkép csak a tudósok által élvezhető klassikai költészt járma alól felszabadítani, lehetőleg nemzeties és népszerű irányba terelni s ez által az összes magyar lyrai költészetet ugy alaki, mint tartalmi tekintetben átalakítani és művelni, a nemzet érzéséhez és gondolkodásához méltóvá tenni.

Költői munkálkodásának irodalom-történeti jelentősége és becsé ama törekvésben, ama működésben nyilvánul. Hogy pedig mily mértékben érezte ő ezen, a magyar irodalomtörténetre és a költészet fejlődése- s átalakítására vonatkozó becses és nagy jelentőséggel bíró munkálkodásának hatását: megítéljük onnan, hogy futólagos szemlét tartunk jelzett költeményei felett.

E czélunk megközelítése szempontjából mondjuk ki először is általánosságban, hogy Kisfaludy K. költeményei emezek:

1. Óda félek, különböző, általános emberiségi vonatkozással.

2. Kisebb lyrai költemények, párhuzamban a költő saját beléletével, viszontagságai- szenvedései- és szerencsétlen szerelmi viszonyával.

3. Elegiák, nemzeties irány- és tartalommal.

4. Ugy nevezett „népdalok“ különböző, bár nem sokféle tartalommal

I. Ódai féle különböző, általános emberiségi vonatkozású költeményeiben, milyenek: A reményhez A barátsághoz, Élet és philosophia, A szerelem stb, az életet a költészettel összekötendő, mi korában jó részben hiányzott, sem tartalom, sem forma tekintetében nem utánozza a klassikai iskola költőit. Bennök emberiségi magasztos gondolatokat erkölcsi elvekkel, lélektani igazságokkal és némi didacticai színezettel vegyítve ad elő. Gondosan kerül a mythologiai képes kife-

jezéseket, és háttérbe szorítja az ódának megszokott formáját, minélfogva annak magas szárnyalását nem is éri el. Ezen kívül szépiteni igyekezvén a költői nyelvet és költői dictiont, phantissikus leírásai, eleven képei, természetes és könnyen érthető hasonlatai közé gyakran érthetetlen üres phrazisokat, dagályos és homályos kifejezéseket is vegyít; néhol pedig gondolat- és kifejezései között észrevehető hézagokkal, formai tekintetben pedig többször ugyanazonos rímekkel is találkozunk, kivált ifjabbkori költeményeiben. Itt azonban menti őt azon körülmény, hogy életírója szerint ifjabb korában a költői nyelvet még nem ismerte, Himfy levén egyetlen zsebkönyve, mely a poezist vele megkedveltette s az olaszok olvasására édesgette.

II. Kisebb lyrai költeményeinek legnagyobb része a költő saját beléletével, viszontagságai-, szenvedései- és szerencsétlen szerelmi viszonyával hozható kapcsolatba. Egy szép leányba halálig szerelmes volt — írja Toldy — de atyja házasságába nem egyezvén bele, nem maradt neki egyéb hátra, mint lemondani, kegyelmet koldulni s másnak nyújtani azon elajándékozott kezét, vagy atyjával összeválni. Ez utóbbi eset következett be. Részint atyja tagadta ki örökségéből, részint „a határ nélkül szeretett” pártolt el tőle s így nemcsak megsemmisítve érezte magát azon gondolat által, hogy többé már senkié sem lehet, ha nem egyszersmind megcsalottnak is és mint ilyen irtózt az egész világtól, melyben nyílt kebelt, érző szívet többé nem reménylett, és sötét gyűlölség tényészt benne minden ellen, a mi őt körül vette.

Ime, atyjának házasságába való bele nem egyezése, de kivált a határtalanul szeretettnek elpártolása szolgáltatott tárgyat az emberi szív egyik legnemesebb érzelmének, a szerelemnek megéneklésére. Igen természetes tehát, hogy mint a megcsalt szerelem lantosa, csak a boldogtalan szerelmet énekelhette bus és bánatos hangokon, egyszerűen és érzelmesen. Csodálatos azonban, hogy minden magasabb szerelmi szenvedély és lyrai emelkedés nélkül, sőt néha hidegséggel ad kifejezést egy egy költeményében szerencsétlen szerelmi viszonyának; hogy néhol egyes elvont eszmék és didacticus színezetű bölcselmi okoskodások közé burkolja fájdalmas érzelmeit, közvetlenségének és lyrai meleg érzésének ott mutatván többecske jelét, hol nem annyira elvontan akar szólni. De valamint életének fontosabb elősorolt körülményeiből kell megfejtenünk azt, hogy busongó szerelmi költeményein folytonos melancholiai hangulat uralkodik: úgy érintett csodálkozásunk alapját, a költő bensőbb érzése és tárgyilagossága hiányának okát pedig abban kell kutatnunk és feltalálnunk, hogy jelzett költeményeiben úgy látszik nem annyira egyéni lélekből fakadó, mint inkább általános vonatkozású érzelmeket tolmácsol. A költő életét illető körülményekben kell végre keresnünk okát annak is, hogy legnagyobb részt pessimista s mint a megcsalt szerelem dalnoka nem küzd hatalmasson a sors ellen, hanem egy-egy bölcselmi eszmével és didacticus okos-

kodással segít magán, vagy pedig egyszerűen bele nyugszik a sors végzésébe.

Ennélfogva ha Toldyval ezen kisebb költeményeket mint a költő beléletével, viszontagságai-és szenvedéseivel kapcsolatban állókat s az aesthetikai becs mellett phisychologiai érdekel bírókat becseseknek mondjuk is: emberiségi szempontokból el kell itélnünk a folytonosan borongó, szebb reménnyel soha vagy csak igen ritkán kecsegtető — bár a költő élményeiben gyökeredző — hangot. El kell itélnünk pedig azért, mert az a költőnek és költészetének egyoldalúságára mutat. Már pedig lyrai költőnek nem szabad egyoldalunak lenni, folytonosan a bus és bánat hangján énekelni, mivel ezáltal részint elfogulttá teszi, részint pedig a világnak csak egy és pedig rossz oldalával ismertet meg. Lyrai költőnek a szélsőségektől lehetőleg óvakodva, az arany középuton kell járnia és a remény fátylóját folytonosan kezében hordoznia, hogy a kétségbeeséstől megóvjon, vagy annak szélénél egy boldogabb lét felé tereljen.

Ezen nézet, illetőleg ítélet enyhítésére álljon itt egyébiránt azon körülmény, hogy az életnek komoly és hosszú iskolája szive vesztésegei mellett lett amaz alapérzés szülő anyja, mely ha csendes magány utáni vágya teljesülésétől elesvén, egy jövő életbe tekint ki, korántsem költői fictio, hanem szívének legbensőbb lényege. (Toldy Kisfaludy K. munkái I. k. 29. l.) Azonban Toldy Ferencznek ezen kétségtelenül igaz ítéletével szemben legyen szabad megjegyznem és egy kissé tárgyalnom, hogy Kisfaludy K. szívének ama „legbensőbb lényege“ közé idegen eszme, idegen gondolkodás is vegyül. Más szavakkal: vannak neki olyan költeményei, melyeknek nemcsak eszméjüket vette át úgy magyar, mint idegen ajku költőktől, hanem az eszme átvétele mellett még a hangulatot is utánozta. Ilyen költeménye „A kedves sirjánál“ című, mely határozott utánzata Ányos Pál következő című költeményének: „Egy hiv szívnek keserve kedvese sirjánál.“ Mindkét költő kedvese halála feletti érzéseinek ad kifejezést. Azonban Ányos költeménye még becsesebb, mert nemcsak tartalomra nézve fejezi ki hatályosabban a felvett eszmét, hanem formai tekintetben is (nem számítva oda az egy pár nehézkes és darabos kifejezést) rhythmikai esésével felülmulva amazt. Ilyen rhythmikai esés van Ányosnál például a következő sorokban:

„Im koporsód ajtajánál áll hiv szeretőd!
De látom, hogy be van zárva setét temetőd.“

Ezt a szép tulajdonságot, mely Ányosnál is csak a hosszab sorokban fordul elő, Kisfaludynál csupán a mérték pótolja. Összehasonlítás szempontjából álljanak itt a következő részek. Ányos a kedves sirjától következően bucsuzik:

„Nyugodj tehát áldott lélek békeségben!
Tudom, ha nem szolsz is, képem fenn van szivedben.“

Míg bennem a lélek
Piheg, gyászban élek,
Már többet
Vig kedvet
Nem is remélek."

Kisfaludy pedig így:

„Nyugodj tehát szent békében
Az élet csendes partján,
A boldogok seregében,
Annyi fergeteg után.
Míg én is elköltözhetem
És szabadon elvethetem
Az élet por ruháját,
Míg a halálnak adózva
És a lélek színváltozva
Keresi vég hazáját!"

Továbbá Ányos vigaszt nem remélve így szól:

„De nem jó hivatástól szózat, nem jó felelet,
Mely keresztül hatná ezt a fedelet stb.

Kisfaludy pedig így:

„Hasztalan! nem jó sirodból,
Nem jó világos honodból
Vigasztalás szívemnek."

Ezen rövid összevetés után legyen szabad következtetnem, hogy Ányos Kisfaludyra befolyással volt.

De úgy látszik, hogy Ányoson kívül tanulmányozhatott más magyar költőt is. Legalább „Hadiének Olaszországban“ című versének hangulata és menetele azt mutatja, hogy azt Faludi Ferencnek „A győzedelmeskedő Nádasdi“ című költeménye hatása alatt írta. Tartalomra nézve Faludié Nádasdi győzelmét zengi és csatára buzdít; Kisfaludyé szintén háborura lelkesíti a magyart.

Lássunk egy-egy strophát mindkettőből. Kisfaludy a csatára így lelkesít:

„Rajta pajtás! ne félj tehát,
Itt a választó határ:
A mit a jó szerencse ád,
Élet, halál legyen bár.
Tekints dicső nemzetünkre,
Öld, vágd az ellenséget,
S diadalmunk hoz nevünkre
Dicsőséget, életet."

Faludi pedig így:

Ujj lármát hallok, fiaim!
Ujj erő üt reánk:
Menjünk elejbe bajnokim!
Riadjon trombitánk:
Ujtsunk rajtok sebeket.
Vágjuk apróra sziveket!
Megyek, kövessetek."

Érdekesnek vélem megjegyezni azt is, hogy a

„Pártütők“ című vígjátékában Palkónak éreke br. Amade Lászlónak „Édes dudi duducskám“ kezdetű, szerelmet csengő kedves költeményét juttatja eszünkbe. Ugyanis Amadénál a szerelmes ifju így szól:

„Pipacs piros ajakid,
Kökény egy pár szemeid
Engemet megkötözték."

Kisfaludy Palkója pedig így versel:

Ragadj oda melléhez,
K ö k é n y e g y p á r s z e m é h e z!"

A „kökény szem“ kifejezés Faludinál is megvan s általában szerelmes tartalmu versekben közönségesen használt kifejezés; de a „kökény egy pár szem“ ha felteszszük, hogy Kisfaludy Amadénak említett verséről tudomással birt, nyilván Amadétól van véve.

Ezen kitérések után lássunk egy példát azon állításunk bebizonyítására nézve is, hogy nemcsak magyar, hanem idegen ajku költőt is utánzott. Szükséges itt megállapítanunk egyuttal azt is, hogy eddig jelzett költeményei egyéb tulajdonságaik mellett jobbára érzelmesek is. Vannak, kik ezen érzelmességnek okát kiválóan a költő élményeiben akarják felkeresni. Azonban szerény nézetem szerint igen tévednénk, ha amaz érzelmességet egyedül élményeiben keresnők. Igaz ugyan, hogy élet írója szerint lelke komorságba süllyedt, melyből csak mulólag serkent fel néha s szerencséjének jóra fordultával is el-elmerülő, elvonuló maradt; mi elég ok arra, hogy a költeményein előmlő borongást ama körülményeknek tulajdonítsuk, de nem elég egyszerűsre arra, hogy az érzelmességet is csupán csak azokban keressük; nem elég, mert ezen érzelmesség megteremtésében jó része van a német Bürgernek is, ugyanannyira, hogy valamint didactikai s bölcselmi okoskodásait bécsi életében, úgy a folytonos érzelmességet élményein kívül épen Bürger tanulmányozásában kell kutatnunk. Hogy minő befolyással volt Bürger Kisfaludy elbeszélő költeményeire, azt más alkalommal s épen e becses lapok hasábjain, a mennyiben tehetem, kimutattam. Itt még megjegyzem, hogy ezen két költő élete- és működésében is találkoznak egy pár közös vonással. Szerencsétlen, tragikus sorsu volt mindkettő, kiknél az élet és költészet teljesen identicus fogalmak valának ugyanannyira, hogy életök költészetökkel többé kevésbé szorosan összevág. Továbbá érzelmes és borongó mindkettő s ez életökben bírja alapját; majd végre mindketten a népies irány felé közelednek s költészetökből a görög-római Isteneket, mythológiás képeket és kifejezéseket számlázik.

Kisfaludynak valamint elbeszélő, úgy lyrai költészetére is bizonyos tekintetben hatással volt Bürger. Legalább amannak „A reményhez“ című ódaféle költeménye ezt bizonyítja, mennyiben t. i. nemcsak tartalom- és alak- hanem érzelmesség- és egyes kifejezésekre nézve is tökéletesen utánozza Bürgernek „An

die Hoffnung“ hasonló című különben sokkal becsesebb költeményét. (L. Bürger költeményét „Bürgers Gedichte Wien 1844“ cz. kiadás I. k. 42 s. köv. lapján)

Kisfaludy e költeményben elég szerencsével utánnozza Bürgert. Összehasonlítás szempontjából lássunk mindkét költeményből egy pár példát.

Bürger, midőn az embert minden elhagyta, következően szól a reményről:

„Ertheilest du den Müden,
Eh' ganz sein Muth erschlafft,
Erquickung oder Frieden,
Und neue Heldenkraft.“ 43. l.

Kisfaludy pedig így:

„Remény! te vagy biztatója,
Fáradt, bágyadt szívének,
Te magad vagy fentartója
Már mulandó létének.

Benned bizik, s kebelében
Enyhülést, javulást vall,
Hív követője ölében
Elalszik — és békén hal.“

Távolabbról egyező vonások:
Bürgernél:

„Du bist es, die dem Kranken
Die Todesqualen stillt.“ 44. l.

Kisfaludynál:

„A szenvedő könnyeinek
Forrását elszáritod“ *)

Vagy Bürgernél:

„Mit wonnigen Gedanken
Von Zukunft ihn erfüllt“ (t. i. a remény a szenvedőt.)

Kisfaludynál:

„Édes gondos szorgalommal
Ápolgatod az embert, stb.
(Vége köv.)

TÁRCSA.

Viszszhang**)

Szeretője a magyar szent lantnak,
Kit még bölesöd ringató ölében
Eljegyzett volt Apolló magának
S megfűrészte csókja ihletében,
Pengetője a magyar szent lantnak!
Hadd, hogy egy pár szót dalodra szóljak!

*) „Forrás“ és „Qualen“ két különböző jelentéssel bíró szó ugyan, de azért a jelzett verssorok értelme összevág.

***) V. Cs. J. papnöveldei lelki igazgató - rnak a „Közművelődésben“ megjelent „Az újáldozárokhoz“ cz. költeményére.

Rég vered már ugyanis te a kobzot,
Rég csodáljuk lantod minden hangját;
Rég virasztasz bajnok társaiddal
Szent hitünknek olykor bus éje(i)nát,
Rég dalolsz már s dalod olyan, mint te:
Egyszerűen szól a szívből szívbe:

Régi pálma lengedez fejedről.
Veterán már neved, dicsőséged,
S jól tudom, hogy új láng gyul szívedben,
Ha az ifju sarj buzgalmát nézed, —
Jól tudom, mert ajakadról hallám,
Hogy ha más zeng, zengsz, mint róka hullám.

Tele szívem érzéssel csordultig
Hurjaidnak kedves zengeményén,
Dal fakad fel, dal ömöl belőle,
S néked nyujtom, szerzőjének aztán.
Vedd, ha kedves, ha szívedre szól, hat,
Téged illet, ki azt hűn ápoltad...

Fel hangolom én is tehát lantom
Találok még egykét jó hurt rajta:
Félve szóló, gvenge, méla hangom
Alig érzi sérti meg, ki hallja.
Mégis dallok, mert szikrát oltál be
Hangoddal, mely lángot gyújt, szívembe.

Üdvözöllek hitvezér, tanácsló!
Gondjaidnak a ki gvenge nyáját
Nemcsak ott benn éltetéd, vezérléd:
Szent ígéekkel, készítvén, a pályát:
Nem csak ott benn hallók kedves hangod,
A távolból is utánnunk hangzott.

Mint a meszsze távozónak anyja
Bucsunál is jótanácsát adja,
S a legelső vándor által ismét,
„Kedvesével“ jószavát hallatja:
Ugy szólottál, úgy eresztél utnak,
S jó tanácsid még eszünkbe jutnak.

Vedd ezért hálánk csekély adóit,
Vedd szerettid ajkáról, szívéből.
Bár parányi szív-derüt, ha nyujthat;
Hisz a hegy is porszemekből épül,
S boldog, a ki ugy élt, ugy vezérelt,
Hogy jutalmul hálás kebleket nyert.

Vedd tehát a meszsze távozottak,
— Bár későn, de — szívből jött háláját,
S mig szép lelked áhitatban fűdik:
Olykor értünk is sohajts egy imát,
Kik nem szününk hön esengni érted,
Hogy sokáig nyujtsa Isten élted!

És az élet tarka szinterén, ha
Ránk öröm vár s boldogságba ringat,

Vagy lesújt a fájdalomnak éle
S majd hitünkben is hagy, meg nem ingat :
Rád emlékszünk; és az el nem csábit
S szenvedésink közt is éltet a hit.

Pal A

Kisebb közlemények.

— Az udvarhelymegyei rom. kath. tanítói önképző kör f. é. okt. kó 4-én rendes közgyűlést tartott ft. Andráshy József alesperes és zetelaki pleb. ur elnöklete alatt. A gyűlés nagyon népes volt. 32 tanító jelent meg. Jelen voltak még Lestyán József sz. udvarhelyi rk. fő gymn. tanár és Veres Ferencz új felszentelt áldozár.

Elnök a munkát- és szorgalmat elismerő szavakban lelkesítő a tanítói kart az önképzés magasztos műve folytatására és a nevelve tanítás lankadatlan buzgalommal való végzésére. Azután mint a elő adást tartott Csutak, bogárfalvi községi tanító a méterrendszer hossz- és űrmértéki részéből. Mosony József zetelaki tanító a magyarnyelvből, mindkettő sikeresen.

Elhatározva lett ezután: hogy a jövő közgyűlés május 1-ő napjaiban Zetelakán fog tartatni. Mintaelő adást tart a bogárfalvi tanító a méterrendszer sulymértéki osztályából. Mosony folytatólag a magyarnyelv tanból és a malomfalvi tanító Petres Viktor a földrajzból a népiskolák 3-ik osztályát érdeklőleg.

Az elnök zárszavai nagyszerű éljenzéssel fogadtattak.

Mi is szívünkben üdvözöljük a lelkes kezdeményt s sikert kívánunk a nemes ügy érdekében kifejtett törekvésnek.

— „Bis dat qui cito dat.“ Folyó évi augustus 3-ka sötét és gyászos betűkkel lesz feljegyezve a szőkefalvi plébánia történelmében. — Ugyanis éjjeli 10 óra után egy földet rázó dörgés rázott fel a munkából. Éna legroszabbat sejtve, szobámból kedves templomunkra néztem, de tüzet nem látva, felöltözködtem, s udvaromra mentem, széttekintendő, ha vajjon a községben nincs-e valami veszély? Mintegy negyedóránál valék künn, sehöl semmi veszély. — A koromsetét éjszakát rémesen világitották meg az egymást érő villámok. En a kiállott félelemtől reszketve, ismét lenyugodtam, de pár perc múlva az utcáról ezen rémes kiáltás hangzott: „ég a templom!“ Csaknem eszméletemet veszítve ugrottam ki ágyamból, — alig kapva meg legszükségesebb ruhadarabjaimat, — azonnal a templomba futottam, melynek teteje már lángban állott. — Ugy látszik hogy a villám a torony bádoggal fedelén lefutván, a templom híjában gyújtott, s azért nem látszott oly sokáig a tűz. — A templomban kántorom és egy hívemmel csak hárman valánk, s mégis, Istennek legyen hála! minden egyháziruhát és sz. edényt(melyek együtt véve mintegy 800 frtot képviselnek) kihoztunk. De már ekkor a stakatur ómladozni kezdvén, — miután a templomból csak a torony alatt van kijárás —, a tovább mentésről szó sem lehetett, hanem siettünk az alig néhány lépésnyire levő papilakból a plébánia levéltá-

rát főleg anyakönyveit egy szomszéd uraság boltives pinczében, biztonságba helyezni. — Midőn a templomhoz viszszatérhettem, az már egy égő katlan volt, éppen azon perczen hullottak le egymásután a művészi és gazdagon aranyzott oltárok, számra nézve három. Nemsokára a toronyba emelkedett fel a pusztító elem, hogy a falakon kívül semmit épen ne hagyjon; csak hamar a három harang is lezuhant, s mintegy óra múlva porba hullott a torony keresztje is, mely a Kisküküllő terén mesze ragyogtatta feltámadásunk reményét. — A közelfekvő magán épületekből egységyült meg, s így a papilak is, Isten különös kegyelmefolytán, épségben maradt, de drága templomunkból, fájdalom, a falakon kívül csak hamu van. S már most szorongva járjuk körül a körmos falakat, aggódva tekintvén a jövőbe, hogy vajjon mikor zenghetünk ismét gloriát e sz. helyen a hatalmas Urnak, ki csapásaival sujtól, hogy felébreszteszen büneinkből-, de hiszszük, hogy kegyelmével is támogatni fog, miszerint az Ő hajléka ismét felépüljön, s annak tetején a sz. kereszt ismét ragyogja, hogy nagy az Urnak hatalma és kifogyhatatlan az Ő jósága.

A nyáj, melynek a templom vala büszkesége, sokkal csekélyebb és szegényebb, hogysen önerején a a templom felépítéséhez foghatna, de bizunk az isteni Gondviselésben, hogy támasztani fog jólelkű adakozókat, kik nem fognak késmi filléreikkel minket szent. szándékunkban támogatni!

A t. cz. szerkesztő-bizottság pedig lesz oly kegyes, hogy lapjában időnként helyet adjon a kegyes adományok közlésére, mit ezennel bátor vagyok megkezdeni.

I.) Nyilvános számadás és hála a villám által sujtott szőkefalvi rom. kath. templom felépítésére nyújtott kegyes adományokról.

Adakoztak: Kovács Zsigmond veszprémi püspök Ur Ő nagyméltósága 20 ft. Buzás Mihály esp. pléb. 1 f. Balás Antal pléb. 1 f. Koncz István pléb. 1 f. Butak Áron pléb. 1 f. Ferenczi Ignác pléb. 1 f. Veress Sándor pléb. 1 f. Szőke Endre esp. pléb. 1 f. Ferenczi Károly pléb. 50 kr. György Márton pléb. 50 kr. Bardocz István pléb. 33 kr. György György pléb. 28 kr. összesen 28 f. 61 kr. Az, kinek nevében történtek ez adakozások, legyen a kegyes adakozóknak megjutalmazója Szőkefalván 1880. október 22-én.

Jung Cseke Lajos s. k.
lelkész.

Irodalom.

Sullay.

Kivonatos ismertetés.

(Folytatás.)

I. RÉSZ.

Igaz-e, hogy a római pápa tévmentessége zsarnokság?

I. A pápai tévmentesség tana. A mily világos és begyöző érveléssel felelt meg szerző ama

kérdésre: észellenes-e a pápai tévmentesség tana? ép oly ügyességgel válaszol az egyháztörténelemmel kezében azon kérdésre is, hogy 2-or u j-e a z v a l ó b a n? Van nak ugyanis még olyan bornírt gondolkodású emberek is, a kik a pápai tévmentességet csak azért nem akarják elfogadni, mert az új, így okoskodván: „Ha a pápa csakugyan tévmentes volna Krisztus akaratából, és ha a kath. egyház valóban tévmentesnek is tartotta volna minden időben, akkor azt nem kellett volna a 10-ik században dogmatizálni; a pápai tévmentesség tana tehát új, ez a jezsuiták (szegények mily okos emberek!) találmánya, s mint ilyen nélkülözi az abszolút igazság legfőbb és leglényegesebb kellékét. A mi eddig nem volt örök igazság, az nem lehet most sem, ezután sem ilyen.“ Meg kell vallani, hogy ezen okoskodás igen ügyesen van szöve, és elég alkalmas a tudatlanok félrevezetésére; de még ügyesebben mutatja ki szerzőnk annak ferdeségét és alapjában való hamisságát, mely vagy a rossz akaratnak, vagy ama vastag tudatlanságnak szüleménye, mely még annak fogalmával sines tisztában; mi kívántatik ahhoz, hogy valamely tan dogmává legyen. Szerző ez utóbbit tételről és siet az e tekintetben uralkodó sötétséget eloszlatni mondván: hogy valamely tan dogma legyen ehhez kettő kívántatik: a) kinyilatkoztatott igazságot kell tartalmaznia, és b) az egyház tévmentes tanhatósága által ilyennek kell ünnepélyesen határozott kifejezésekkel és az egyházra kötelezően nyilváníttatnia. Eme tisztevel azonban az egyház csak akkor élt, midőn valamely kinyilatkoztatott ugyan, de még ünnepélyes és határozott alakban ki nem hirdetett igazságot illetőleg támadott tévelyek azt szükségessé tették, így nyertek a kinyilatkoztatott igazságok idő folytán korább vagy később, határozott és pontosan körülírt alakot, kétségtelen külső bizonyosságot és ezen alakban a dogma nevet. Ily értelemben aztán valamely dogma lehet új is meg régi is. Uj a l a k j á t, melybe az újabb időben a tévmentes tekintély által öntetett, és régi m a g á t a z i g a z s á g o t, mely annak tartalmát képezi, véve tekintetbe. Ily értelemben aztán a pápai tévmentesség tana is mondható unjak, a mennyiben csak most az újabb időben hirdettetett ki ünnepélyesen határozott alakban az egész egyházra nézve kötelezően. De hát miért épen most? kérdik a kulturkampf hívei. Mert eddig nem volt szükség rá, mert a 10-ik századreformátor forradalmárai és utódain kívül és előtt nem volt senki, a ki ezen igazságot nyíltan tagadta volna.

Hogy pedig a pápai tévmentesség tana, tartalmát véve tekintetbe, csakugyan nem új és azzal a vatikáni zsinat csak egy örök, isteni, kinyilatkoztatott igazságot emelt dogmái minőségre, bizonyítja mindegyiket a szentírásnak háromszorosan idevágó helye. Az első hely Mátthéánál a XVI. 13—19-ben található és így hangzik: „Jöve Jézus Filep Cezaréájának környékére és kérdé tanítványait: ti kinek tartotok engem? Felelvén Simon Péter mondá: Te vagy Krisztus az élő Isten fia. Felelvén pedig Jézus mondá neki: Bol-dog vagy Simon Jónás fia! a test és vér nem jelentette ki ezt neked; hanem Atyám a ki mennyekben vagyon. Én is mondom neked, hogy te Péter (kőszikla) vagy és e kőszálon építem anyaszentegyházamat és a pokol kapui nem vesznek erőt rajta. Es neked adom a mennyek országa kulcsait“ stb. E szavaknak valódi értelme pedig nem lehet más, mint: Péter! a te hited nem tőled van, hanem a mennyei Atya kijelentéséből bírod; én azért tégedet és utódaidat az én anyaszentegyházamnak alapkövévé teszek, reád, a te hitre és utódaid hitére építem az igazság és szent-

ség erkölcsi országát. Ezért ezen Anyaszentegyházam fölött, a te hitednek ereje miatt, soha semmi balhít, semmi tévely és hazugság sem fog győzedelmeskedni. Valjon tehát nem akkor mondott volna e újat a vatikáni zsinat, ha a szentírás ezen világosszavait mellőzve, azt mondotta volna ki határozatul, hogy a római pápa, kibén sz. Péter él, a hit és erkölcs dolgaiban tévedhet.

A másik nem kevésbbé idevágó hely sz. Lukácsnál találhatók a XXII. 31—32-ben. „Mondá továbbá az Úr — írja az evangelista — Simon, Simon! ime a Sátán megkivánt titeket, hogy megrostáljon, mint a búzát: én pedig könyörögtem éretted, hogy el ne fogyatkozzék a te hited, és te egykoron megértvén, erősítsd meg atyádfiait.“ Ime a sátán mindenkit tévelybe akar hozni, elámitani, megcsalni, Jézustól és az ő igazságától el-tántorítani: és az Istenfia ezt megakadályozandó, egyes egyedül csak Péterért könyörög mennyi Atyjához, csak Péternek szerzi meg a csalhatatlan és csalhatkozhatlan hit kegyelmét; és pedig azért, hogy Péter és minden utóda nemcsak saját személye számára, hanem valamennyvi társai javára szeplőtelen tisztaságában megőrizze és a világ végezetéig fentartsa a Krisztustól tanított igaz hitet, hogy ő maga legyen a hit és erkölcs dolgaiban az a tanító, ki az Isteni igazságtól soha el nem térhet, ki a világot elárasztó tévnanok tömkelegében és a sátán által támasztott erkölcsi forradalmak zavarában minden társait és az egész Anyaszentegyházat a kinyilatkoztatott igaz hitre, minden időben, tévedés veszélye nélkül oktassa és mint ilyen tanító, ki az igazságra nézve mindenkinek teljes garantíát szolgáltat, ezen hitben tényleg megerősítse.

Végre a harmadik idevágó szentírási helyet sz. Jánosnál a XXI. fejezetben találjuk, hol az Üdvözítő így szól Péterhez: „Simon Jónás fia! szeretsz-e engem jobban ezeknél? Mondá neki: Ugy van Uram! tudod hogy szeretlek téged. Mondá neki: Legeltesd az én bárányaimat. Mondá ismét neki: Simon Jónás fia szeretsz-e engem? Mondá neki: Ugy van Uram tudod hogy szeretlek téged. Mondá neki: Legeltesd az én bárányaimat. Mondá neki harmadszor: Simon Jónás fia! Szeretsz-e engem? Elszomorodék Péter, hogy harmadszor mondá, szeretsz-e engem? és mondá neki: Uram te mindent tudsz, te tudod, hogy szeretlek téged. Mondá neki legeltesd az én juhaimat.“ E szavakkal tehát az Üdvözítő a legfőbb pásztort, illetőleg tanítót hivatalt egyedül Péterre bízza és ennek minden törvényes utódaira, azon kötelezettséggel, hogy az ő tőle hallott örök igazságot eredeti szentségében tanítsa, hogy egész nyáját, tehát a többi apostolokat és püspököket is az örök élet igéivel legeltesse és minden ártalmas legelőtől, minden tévtantól megóvja. Vajjon tehát nem kellett e neki Pétert minden hit és erkölcsi tévedéstől minden időkre teljesen mentesítenie e hivatala gyakorlatában, hogy ezen nagy feladatát csakugyan betölthesse?

De az sem áll, hogy eme szent írási helyekből csak az ujkor kezdette a pápai tévmentesség tanát kivonni. Nem, mert így értelmezték azt már sz. Irén, Tertullian, Origines, sz. Cyprián a III., Milevei Optatus és sz. Ambrus a IV., sz. Jeromos, sz. Ágoston, Alexandriai sz. Cyrill és Chrysologus sz. Péter az V. században, kik közül elég legyen csak Originest hallani: „Péter az egyház alapja, ő ama megingathatlan kőszáll, melyre Krisztus Anyaszentegyházát építette.“ És ismét; „Nyilvánvaló, mikép a pokol kapui sem Péter, sem az egyház felett nem fognak diadalmaskodni, mert ha meggyőznék e sziklát, melyen az egyház épült, akkor meggyőznék az egyházat“ (Hom. V. in Exod. — In Math. XII. 11.) Ezekhez csatlakoznak a VII. század

egyházirói, kiknek beláthatlan tömegéből a görög egyház két fényes csillaga Maximus konstantinápolyi pátriárcha és studiumi Tódor emelkednek ki. Nem különben I. Inceze, Zozimus, I. Bonifác, Geláz pápák senki által kétségbe nem vont hasonértelmű nyilatkozatai. Hogy pedig az idézett helyeknek ily értelmű magyarázása nem volt csak egyéni nézet, hanem az egész egyház általános hite és meggyőződése, tanúsítja a Hormisdás pápa által 517-ben szerkesztett hitvallás, melyet az Acatiantól támasztott szakadárságból az egyház kebelébe visszatérő 250 püspök aláírt, melyet a VIII. egyetemes zsinat egész terjedelmében elfogadott és szentesített, s melyet a vatikáni zsinat e képpen idéz: „Az üdvösség első föltétele az igaz hitnek szabályát megtartani. Mivel pedig a mi Urunk Jézus Krisztusnak ezen mondása: „Te vagy Péter, és e közsálon fogom építeni Anyaszentegyházamat” nem maradhat betöltetlen a mi itt mondatik, az tényleg valósul is, minthogy ezen, szentszék a kath. hitet szeplőtlenül megőrizte, és a szt. tant mindig megdicsőítette. Ennek hitétől és tanától azért legkevesebb sem akarunk elválni, bizván, hogy méltók leszünk az apostoli közösségre, melyben tökéletes és igaz a kereszteni hit telje.”

Tanúsítja az eretnekek és szakadárak azon szokása, hogy a helyi püspöktől mindig a római püspökhöz vitették ügyöket, tőle várván a döntő határozatot. Így tettek a korintusi hívek, így Cedron, Marcion, Praxeas eretnekek, a gnosticus, montanista és sabellianus tévántok stb. Tanúsítja végre a részletes és egyetemes zsinatoknak keleten úgy mint nyugaton egész serege, melyeknek hitét az 1439-ben tartott florenczi zsinat, melyre a vatikáni zsinat is hivatkozik, így fejezi ki; „a római pápa sz. Péternek az apostolok fejedelmének utódja, Kristusnak igazi helytartója, az egész egyháznak feje, minden keresztények atyja és tanítója és hogy neki sz. Péterben az Úr Jézus Krisztustól teljes hatalom adatott az egész anyaszentegyházat legeltetni, vezérelni és kormányozni, a mint ez az általános zsinatok határozataiban és kánonjaiban kimondatik.

„A pápa tanítói tévmentességének tana tehát — mondja Hergenrother bíbornok — nem új, sőt inkább új a fallibilistáknak ezzel ellenkező véleménye, mely ellenmondásban van az egyház ósrégi tanával és gyakorlatával, mely időnkint és csak itt-ott lön felállítva.”

Ezen ellenállhatlan erejű érvekkel és történeti tényekkel megczátott fallibilisták azonban, hogy a meggyaláztatást megelősüljék, más fegyverhez, a rágalom fegyveréhez fordultak, s nem pirultak ama szegyenletes vészkiáltással fellármázni a tudományt, társadalmat és politikát, hogy a pápai tévmentesség tana ellenkezik a lelkiismeretszabadsággal és az állam souverain önállóságával s függetlenségével: mert zsarnokságba fogja ejteni az egyedet, az egyházat, a választ, az államot és minden emberi intézményt, le fog tiporni minden jogot minden szabadságot. Eme rágalom és az abból levont fenyegető következtetés nem maradt eredmény nélkül: sajnosan tanuskodik a kulturharcos Poroszország, melyben a szomorú következményi egyház és állam közti villongásnak épen ezen rágalom mintette el termékeny magvát.

Kérdés tehát: vajjon legalább valószínűségen alapszik-e ezen politikai eltvé elfogadott vád? vajjon eléggé indokolt-e a társadalmi és politikai kulturharc,

mely napjainkban gígyult és a catholicismus ellen szenvedélyvel dul?

E kérdés megfejtése a következő cikkek feladata.
(Folyt. köv.)

A napi események köréből.

— Az „erdélyi rom kath. irodalmi társulat“ választmányára nov. 7-én d. e. 11 órakor gyűlést tart.

— Az új spanyol infanszó születésére rendezett három nemzeti ünnep okt. 23-án kezdődött és pedig a palota kápolnában ünnepélyes isteni tisztelettel. A királyné 24-én az Atocha egyházban vesz részt az isteni tiszteleten. Madrid városa e két napon bika- viadalt rendez: mind két alkalommal 8-8 bika és 4 picador jelenik meg a küzdelem színhelyén.

— Egyik kir. kath. főgy. m. n. á. s. i. m. n. á. l. őt apostota paptanárr van alkalmazva. Négy szerzetes és egy petrinus apostata.

— Stephanie herczegnőt, Rudolf trónörökös aráját Salzburgban, hol először lep osztrák földre, nagy ünnepélyességgel készülnek fogadni.

— A legközelebbi pápai consistoriumban Hassan örmény szert. kath. pátriárcha bíbornokká fog kineveztetni. E magas kitüntetése az új egyházfejedelemnek úgy kiváló fontosságú a keleti egyházra nézve, mint méltó elismerése ama fáradszatos tevékenységnek, példás türelemnek és magas főpapi erényeknek, melyek által egyedül vala képes győzedelmeskedni ama roppant mérveket öltött örmény szakadáson, mely Photius korára emlékeztet, s melynek élére a büszke, de most töredelmes bűnbánó Kupeliánt állította vala a schismaticus orosz, a protestans porosz és a pogány török hatalom.

— Ismételt köszönet nyilvánítás. A múlt hó 26-án 39. sz. alatti kimutatásomhoz e következők járultak még az irgalmas nénék kápolnája számára megvett harmonium és misemondó ruhák költségeinek fedezéséhez. Pénzben: egy seccaumegeyi plébános 113 intenzióra 20 ft 25 krt. Ezen kívül szt. miséket még vállalni kegyeskedtek nt. Kozma Demeter déési zárdafőnök ur 100, Salamon Alajos ur 11, nt. Szabó Gy. 2. Ávéd Istv. 5, Benkő P. 10, Molnár J. 5, Egyed P. 5, Horváth K. 5, Both Fer. 5, Betegh Imre 5, Vetési Imre 5, Sebők Imre 3, idős Thodor J. 5, Bálint Fer. 5, László Cypr. 5, Pál Anast. 5, Sajs Const. 5, Piringer J. 5, a dévai szt.-ferenczrendi szerzetázh 5, a vajda-hunyadi és szászvárosi szt.-fer. r. szerzetázhak egyenként 5 frt. Fogadják azon t. cz. urak, kik e nemes tett véghezvitelére segédkezet nyujtani kegyeskedtek, legforróbb köszönetünket. Gyula-Fehérvárt, 1880. nov. 6. P. Mayerbeck Nathanael, szt. fer. r. áld., lelkiatyja.

— A Jézus szent gyermekisége társulata ft. Mayerbeck Nathanael, az irgalmas nénék lelkiatyja által Gy. Fehérvárt is megalapítatván, az ő szorgalmas közreműködése folytán rövid idő alatt már itt is 137 tagot számlál.

— Ritka tehetséget mutatott be a napokban egy alföldi szolgabíró Ordódi miniszternek egy juhász-gyermek személyében, ki egyszerű bicskájával fából egy gözmozdonyt faragott, a vasuti gözmozdonyok tökéletes utánzásával. A fiut azonnal alkalmazták az állami gépgyárnál, hol kiképeztetéséről is gondoskodni fognak.

Kiadja: Az erdélyi rom. kath. irodalmi társulat. Szerkesztő-bizottság. Felelős szerkesztő: BIRÓ BÉLA. Szerkesztőtársak. BALOGH IGNÁCZ, CSERNI BÉLA, CSISZÉR JÁNOS, Dr. TÓDOR JÓZSEF.